

Katarzyna MARKOWSKA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Zarządzania, Administracji i Logistyki
katarzyna.markowska@polsl.pl

REALIZACJA USŁUGI TRANSPORTU KOLEJOWEGO ŁADUNKÓW – WYBRANE ASPEKTY

Streszczenie. Zaproponowany proces realizacji usługi transportu kolejowego obejmuje zlecenie usługi transportowej, adekwatnej do określenia zapotrzebowania przedsiębiorstwa na przewóz ładunków transportem kolejowym. Określenie wymagań związanych z przewozem ładunków, plan przewozu ładunków, organizacja przewozu, koszty przewozu ładunków, odpowiednie dokumenty handlowe i pociągowe, wady, które wynikają w trakcie dostawy transportem kolejowym, reklamacje usługi kolejowej transportowanego ładunku oraz zakres usług i adekwatne opłaty za dostęp i korzystanie z infrastruktury kolejowej odgrywają istotną rolę w realizacji usług przewozów towarowych transportem kolejowym.

Słowa kluczowe: realizacja usługi transportu kolejowego ładunków, koszty i dostęp do infrastruktury kolejowej, list przewozowy

PROVISION OF RAIL FREIGHT TRANSPORT SERVICES – SELECTED ASPECTS

Abstract. The proposed process of provision of rail transport services includes commissioning transport services adequate to determine the company's needs for the rail freight transport. Determining the requirements relating to the freight carriage, the freight carriage plan, the carriage organisation, the cost of the freight carriage, relevant commercial and rail documents, defects caused during the delivery via rail transport, complaints regarding the rail freight transport service, the scope of services and relevant fees for access to and use of the railway infrastructure play an important role in the provision of freight carriage via rail transport.

Keywords: provision of rail freight transport services, costs of and access to the railway infrastructure, waybill

1. Wprowadzenie

Realizacja usługi transportu kolejowego ładunków jest przede wszystkim związana z określeniem przez zleceniodawcę zapotrzebowania na określony przewóz ładunków. Kolejne etapy realizacji usługi transportu kolejowego ładunków dotyczą wymagań związanych z przewozem ładunku, np. organizacji i planu przewozu po otrzymaniu zlecenia, określenia kosztów, dostarczenia dokumentów handlowych i pociągowych oraz listu przewozowego. List przewozowy (jego dokumentacja) odgrywa istotne znaczenie w procesie realizacji poszczególnych etapów usługi transportu kolejowego ładunków. W liście przewozowym uwzględnione są między innymi następujące informacje i czynności transportowe dotyczące: danych nadawcy i odbiorcy, żądanych taryf oraz dróg przewozu, miejsca przeznaczenia miejscowości, kraju, miejsca i daty załadowania towaru, ilości, rodzaju opakowania, oznaczenia towaru, jego wagi, objętości, postanowień dotyczących przewoźnika, tzn. kosztów, przekazu zaliczeniowego, rachunku przedpłaty, wartości dostawy, zapłaty, ubezpieczenia, zastrzeżeń przewoźnika, podpisu i stempla nadawcy, przewoźnika i odbiorcy¹. Istotne znaczenie odgrywa opracowanie warunków przejazdu pociągu z przesyłką nadzwyczajną. W przypadku opracowywania warunków przejazdu przesyłki nadzwyczajnej o różnych parametrach ograniczeń pobiera się jedną, najwyższą opłatę, która jest również pobierana za każdą wydaną decyzję i za każde wydane zawiadomienie. Ponadto należy nadmienić, że wady wynikłe w trakcie dostawy transportem kolejowym ładunku lub zauważone po jego dostarczeniu powinny być zamieszczone w reklamacji zgłoszonej przez zleceniodawcę spedytorowi. Najczęściej reklamacja dotyczy nieprawidłowo wykonanej usługi transportowej, która została zrealizowana w nieodpowiednim terminie, niskiej jakości świadczonej usługi lub nieprawidłowego procesu jej realizacji, tzn. uszkodzenia ładunku na skutek braku szczelności wagonów, kontenerów, nieprawidłowe rozmieszczenie ładunku i zabezpieczenia go przed przemieszczeniem. Istotne aspekty w realizacji usługi transportowej to cena za usługi przewozowe, przestrzeganie uregulowań prawnych odnośnie do podejmowania działalności i świadczenia usług przewozowych, dokumenty transportowe, umowa przewozu oraz obowiązki i odpowiedzialność przewoźnika².

¹ Jacyna M.: System logistyczny Polski. Politechnika Warszawska, Warszawa 2012, s. 207-209.

² Neider J.: Transport międzynarodowy. PWE, Warszawa 2012, s. 28-30.

2. Przebieg realizacji usługi transportu kolejowego ładunków

Pierwszym etapem realizacji usługi transportowej jest określenie przez zleceniodawcę zapotrzebowania przedsiębiorstwa na przewóz ładunków transportem kolejowym. W kolejnym etapie określa się wymagania związane z przewozem ładunków oraz wysłanie zlecenia spedytorowi. Spedytor odbiór zlecenia usługi transportowej potwierdza najczęściej mailowo. Trzecim etapem realizacji usługi transportowej jest przyjęcie zlecenia usługi transportowej przez spedytora, zarejestrowanie i przekazanie do realizacji przedsiębiorstwu transportowemu. Drogą mailową są przekazywane przedsiębiorstwu transportowemu list przewozowy lub dokumenty celne³. W czwartym etapie przedsiębiorstwo przystępuje do świadczenia usługi transportowej po otrzymaniu zlecenia.

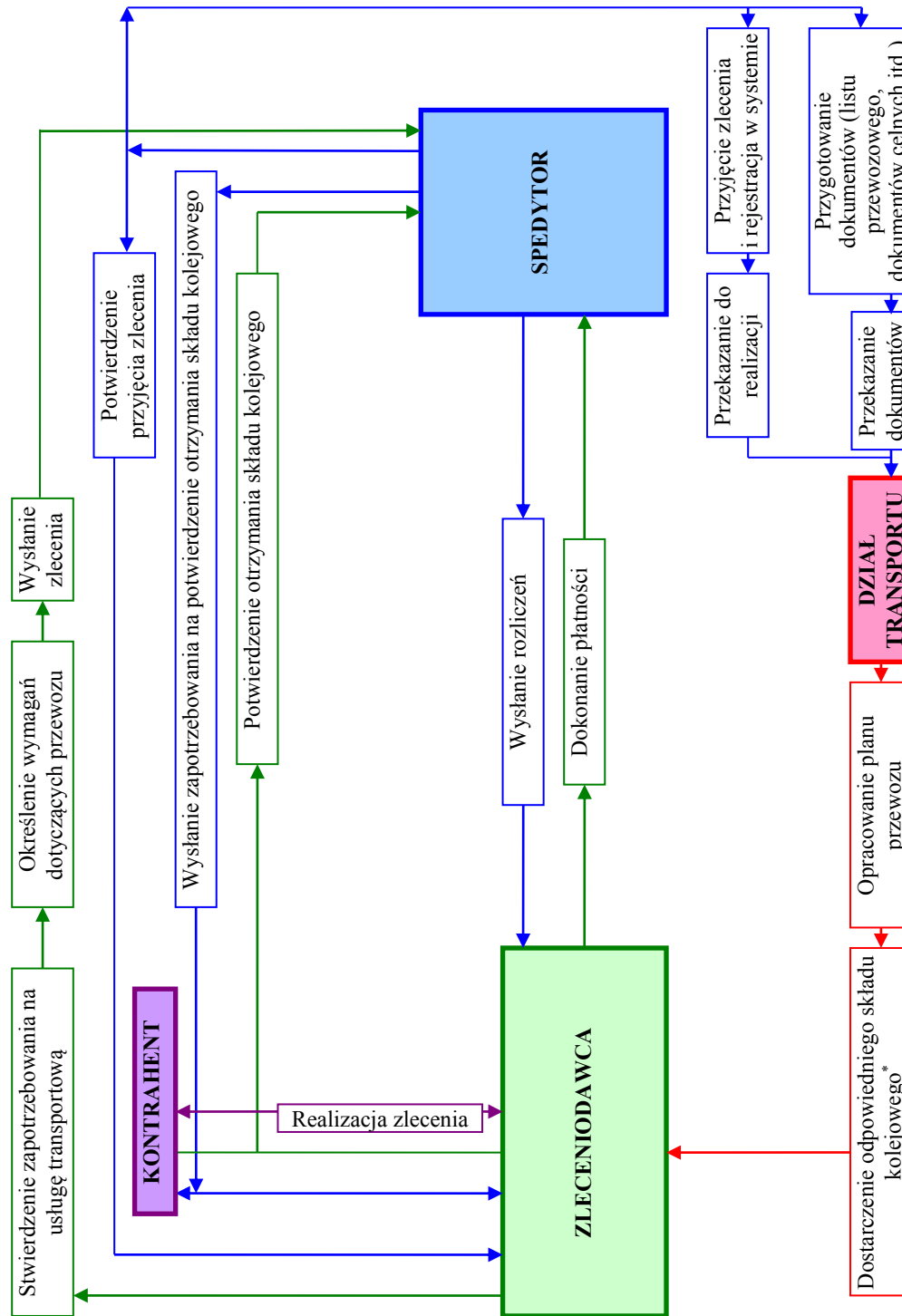
Realizacja usługi transportowej dotyczy⁴:

- opracowania planu przewozów, np. przygotowania pojazdów kolejowych, organizacji przewozu, np. lokomotywy, wagony towarowe,
- dostarczenia odpowiedniego składu kolejowego, np. odpowiednich wagonów, lokomotywy,
- dokumentów handlowych i pociągowych,
- listu przewozowego, np. wykazu wagonów w składzie, odpowiedniego osygnalizowania pociągu, sprawdzenia stanu technicznego wagonów i pociągów, kosztów, rodzaju towaru, miejsca i daty załadowania, miejsca przeznaczenia, wartości towaru, sposobu opakowania, liczby sztuk, załączonych dokumentów, ubezpieczenia oraz podpisów osób potwierdzających dokumentację zamieszczoną w liście przewozowym przez nadawcę, przewoźnika oraz odbiorcę w momencie odbioru przesyłki towaru.

Na tym etapie spedytor wysła informację mailową o podstawieniu składu kolejowego do przewozu ładunków zleceniodawcy lub kontrahentowi. Spedytor otrzymuje informację zwrotną, mailową o otrzymaniu lub nieotrzymaniu składu kolejowego (rys. 1).

³ Kacperczyk R.: Transport i spedycja, cz. 2. Difin, Warszawa 2010, s. 9-15.

⁴ Markowska K., Merkisz-Guranowska A.: Outsourcing usług transportu kolejowego. Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2015, s. 74-75.

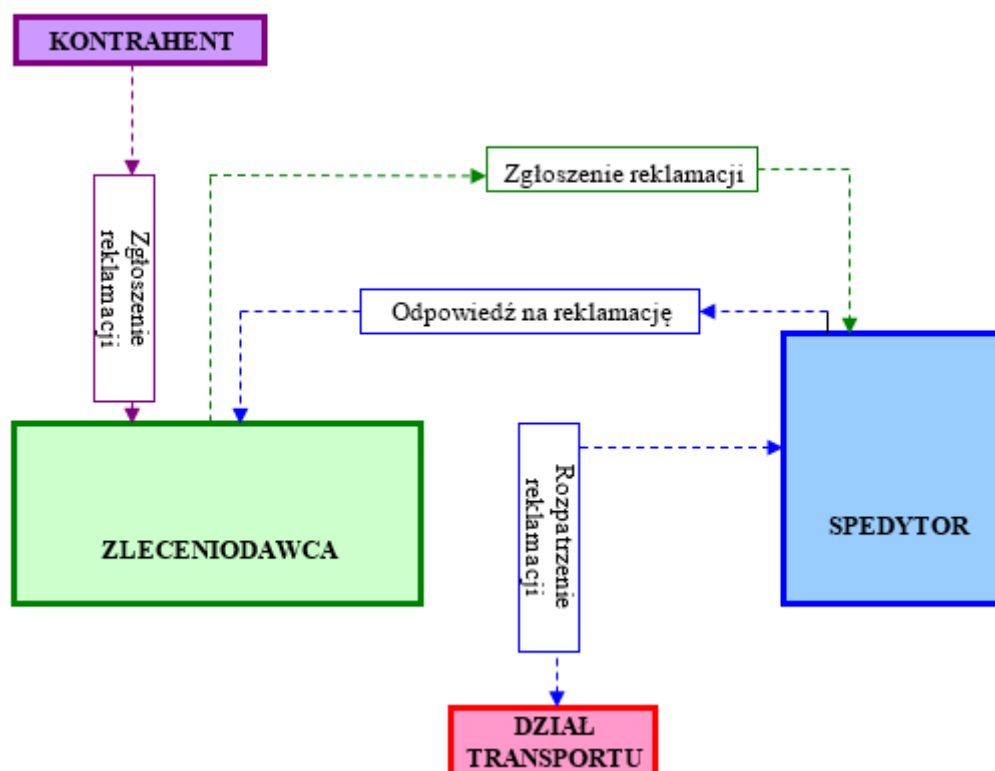
Rys. 1. Schemat realizacji usługi transportu kolejowego

Źródło: Opracowanie własne.

3. Reklamacja usługi transportowej ładunków

Reklamacja usługi transportowej przez dział transportu zgłoszona przez zleceniodawcę spedytorowi może dotyczyć⁵:

- świadczenia usługi transportowej w nieodpowiednim terminie,
- nieprawidłowego rozmieszczenia ładunku i zabezpieczenia go przed przemieszczeniem,
- uszkodzenia ładunku na skutek braku szczelności wagonów, kontenerów,
- uszkodzenie ładunku na skutek awarii składu kolejowego, np. awarii hamulca w pociągu,
- braku wyposażenia w przybory sygnałowe i sygnały końca pociągu,
- braku wymaganych tablic identyfikacyjnych, nalepek ostrzegawczych, plomb oraz szczelności zbiorników.

Rys. 2. Schemat reklamacji usługi transportu kolejowego

Źródło: Opracowanie własne.

Wady, które wyniknęły w trakcie dostawy transportem kolejowym ładunku lub zauważone po jego dostarczeniu powinny być zamieszczone w reklamacji zgłoszonej przez zleceniodawcę spedytorowi.

⁵ Markowska K., Merkiż-Guranowska A.: op.cit., s.75

Reklamacja usługi transportowej może być również rozpatrywana pomiędzy zleceniodawcą a kontrahentem i odwrotnie.

Wtedy dotyczy ona przede wszystkim:

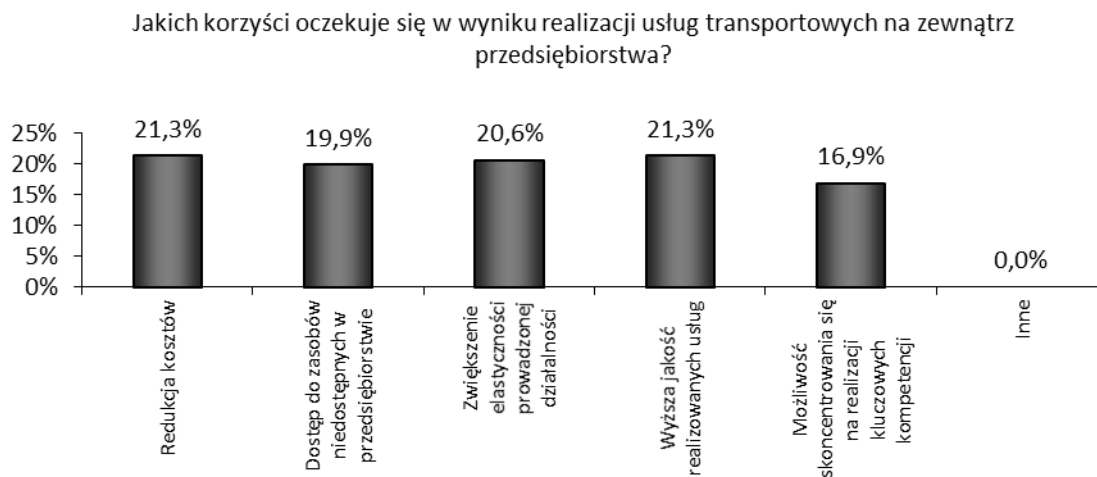
- niezrealizowania usługi transportowej (brak dostarczenia towaru),
- dostarczenia towaru innego niż określony w liście przewozowym,
- nieterminowej realizacji usługi,
- dostarczenia towaru niskiej jakości

Kosztami reklamacji jest wtedy obciążony zleceniodawca lub kontrahent. Gdy zleceniodawca dostarczył kontrahentowi niewłaściwy towar, pokrywa koszty za dostarczony towar nieodpowiedniej jakości i ilości lub koszty przewozu i zwrotu inne niż koszty określone w liście przewozowym. Gdy winny jest kontrahent, to jest on obciążony kosztami reklamacji.

4. Badanie jakości realizacji usług przedsiębiorstw transportu kolejowego

Badania empiryczne, przeprowadzone w latach 2012-2013, pozwoliły dokonać oceny realizacji usług w transporcie kolejowym. Badaniami objęto przedsiębiorstwa świadczące usługi transportu kolejowego i przedsiębiorstwa produkcyjno-handlowe zlecające obsługę logistyczną wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym. W wyniku realizacji usług transportowych na zewnątrz przedsiębiorstwa największą korzyść stanowiły: zmniejszenie kosztów, wyższa jakość usług oraz zwiększenie elastyczności prowadzonej działalności – 21% wskazań. Nieznacznie mniejsze znaczenie miał dostęp do zasobów niedostępnych w przedsiębiorstwie – 20% wskazań. Najmniejszą korzyść stanowiła możliwość skoncentrowania się na kluczowych kompetencjach – 17% wskazań. Wymogi określające jakość świadczonych usług zostały określone przez wskaźniki dotyczące jakości usług, np. terminowości, reklamacji – na co wskazywało 30% odpowiedzi. Znaczącą rolę odgrywały też referencje wystawione przez klientów – 27% oraz certyfikaty jakości – 24% wskazań. Dla przedsiębiorstw zlecających usługi mniejsze znaczenie miała określona wielkość zasobów, np. taboru (rys. 3)⁶.

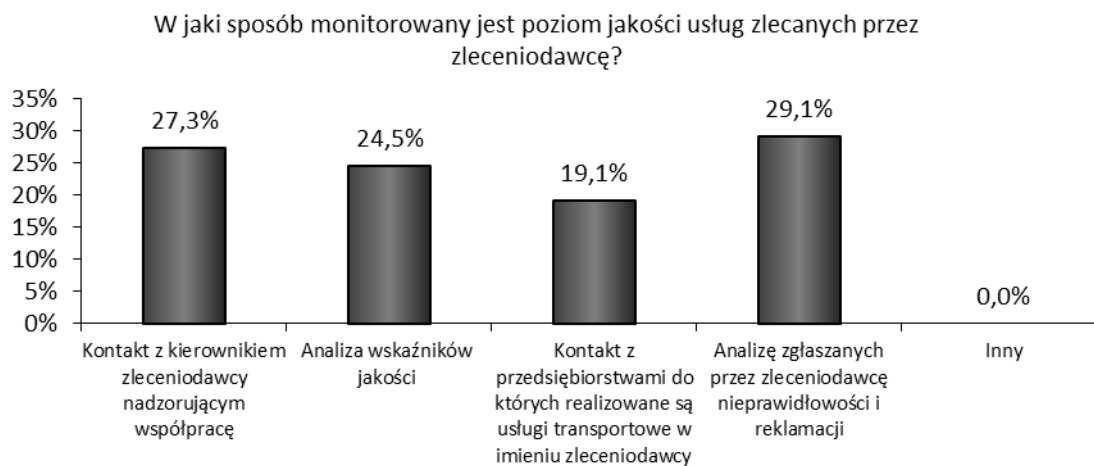
⁶ Ibidem, s. 43-45.

Rys. 3. Korzyści z realizacji usług transportowych

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród sposobów monitoringu jakości usług ankietowani wskazali analizę zgłaszanych przez zleceniodawcę nieprawidłowości i reklamacji – 29% wskazań, kontakt z kierownikiem zleceniodawcy nadzorującym współpracę – 27%, analizę wskaźników jakości – 25%, kontakt z przedsiębiorstwami będącymi klientami zleceniodawcy – 19% wskazań (rys. 4).

Rys. 4. Sposoby monitorowania jakości poziomu usług

Źródło: Opracowanie własne.

W regulaminie przydzielania tras i korzystania z przydzielanych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych, w ramach rozkładu jazdy pociągów 2015/2016, zostały określone poszczególne rodzaje i zakres usług transportu kolejowego ładunków. Ponadto zostały wyszczególnione stawki jednostkowe opłat za korzystanie z infrastruktury kolejowej, opłaty dodatkowe za dostęp i korzystanie przez przewoźników kolejowych z infrastruktury kolejowej o szerokości torów 1435 mm, zarządzanej przez PKP Polskie Linie

Kolejowe S.A. Poniższe dane dotyczące rodzaju, zakresu usług transportu kolejowego ładunków, stawek jednostkowych opłat oraz dodatkowych opłat za dostęp i korzystanie przez przewoźników kolejowych z infrastruktury kolejowej (tabela 1)⁷.

Tabela 1

Rodzaje i zakres usług transportu kolejowego ładunków –
opłaty za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów

Rodzaj usługi transportu kolejowego ładunków	Stawka jednostkowa	Zakres usług transport kolejowego ładunków
Dostęp do terminali kolejowych dla pociągów towarowych Lokomotywy luzem Pociągi lub składy manewrowe	1,06 zł/km przejazdu 6,80 zł/km przejazdu	Odległość mierzona jest od osi stacji po najkrótszej drodze przejazdu do granicy własności środka trwałego lub granicy użytkowania przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. W przypadku przejazdu pomiędzy terminalami kolejowymi po torach PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., odległość ustalana jest według najkrótszej drogi przejazdu
Dostęp i korzystanie z torów do formowanie składów pociągów	65,66 zł/poc.	Korzystanie z torów i urządzeń. Praca manewrowa i wykorzystanie co najmniej dwóch torów przy formowaniu składu pociągu
Korzystanie z torów postojowych	1,14 zł/godz./tor	Postój pojazdów kolejowych na wszystkich torach zarządcy. Jeżeli postój jest krótszy od 2 godzin, opłaty nie nalicza się
Korzystanie z torów do czynności ładunkowych, w tym przy rampach i placach składowych	12,27 zł/godz./tor	Opłata naliczana jest od momentu zajęcia toru do momentu zwolnienia. W przypadku przekroczenia kolejnych 12 godzin postoju, ustalana jest opłata uwzględniająca podaną stawkę, powiększoną dla każdego kolejnych rozpoczętych 12 godzin postoju o wielkość tej stawki. Do 12 godzin nie zalicza się okresów, w których prace ładunkowe – zgodnie z regulaminem technicznym stacji – nie mogą się odbywać
Dostęp do urządzeń zaopatrzenia w paliwo	1,00 zł/km przejazdu	Odległość mierzona jest od osi stacji po najkrótszej drodze przejazdu do granicy własności środka trwałego lub granicy użytkowania przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
Udzielanie pomocy w prowadzeniu pociągów nadzwyczajnych Opracowanie warunków przejazdu pociągu z przesyłką nadzwyczajną Bez przekroczonej skrajni oraz jednostek transportu intermodalnego przekraczających skrajnię ładunkową	81,51 zł	Opracowanie warunków technicznych, które muszą być spełnione przy realizacji przewozu przesyłki nadzwyczajnej

⁷ Regulamin przydzielania tras pociągów i korzystania z przydzielonych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rozkładu jazdy pociągów 2015/2016 – zatwierdzony przez Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego z dnia 23 października 2015 r.

cd. tabeli 1

Z przekroczoną skrajnią ładunkową lub/i taboru powodującą wstrzymanie ruchu lub zmniejszenie prędkości do 10 km/h po sąsiednim torze	1325,34 zł	W przypadku opracowania warunków przejazdu przesyłki nadzwyczajnej o różnych parametrach ograniczeń pobiera się jedną, najwyższą opłatę. Opłatę pobiera się za każde rozpatrzone zawiadomienie i wydaną decyzję
Dostarczenie uzupełniających informacji o przejeździe pociągu poza objętymi opłatą podstawową, o których mowa & 23 ust.1 Regulaminu	53,65 zł/godz.	Opracowanie i przekazanie uzupełniającej informacji określonej przez przewoźnika
Udostępnianie wyciągów z regulaminów i innych dokumentów wymagających poniesienia dodatkowych kosztów ze strony PKP Polskich Linii Kolejowych S.A.	4,92 zł/stronę	Przygotowanie i wydanie wyciągów z regulaminów technicznych i innych dokumentów wskazanych przez przewoźnika

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Regulaminu przydzielania tras i korzystania z przydzielanych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rozkładu jazdy pociągów 2015/2016.

5. Podsumowanie

Realizacja usług transportu kolejowego ładunków jest ściśle uzależniona od istniejącej infrastruktury. Zatem determinuje ona możliwości przewozu – tworzenia łańcuchów dostaw – i koszty transportu, a tym samym wpływa na koszty i jakość usług logistycznych. W obsłudze transportu kolejowego ładunków istotne znaczenie odgrywa: zaplanowanie poszczególnych etapów procesu realizacji usługi transportu kolejowego ładunków, określenie rodzaju i zakresu wykorzystywania usług transportu kolejowego. W realizacji usługi transportu kolejowego istotną rolę odgrywają koszty i opłaty za dostęp do urządzeń związanych z obsługą pociągów, np. dostęp do terminali kolejowych dla pociągów towarowych, korzystanie z torów i urządzeń do formowania składów pociągów, dostęp do urządzeń zaopatrzenia w paliwo oraz korzystanie z torów do czynności ładunkowych⁸. Opłaty za korzystanie z infrastruktury kolejowej przez przewoźników kolejowych muszą być uwzględnione w procesie realizacji usługi transportu kolejowego. Gdy realizacja usługi transportu kolejowego ładunków dotyczy pociągów nadzwyczajnych, należy wówczas opracować warunki przejazdu pociągu z przesyłką nadzwyczajną, tzn. określić czy warunki przejazdu uwzględniają przejazd bez przekroczonej skrajni jednostek transportu intermodalnego lub przekraczających skrajnię ładunkową, np. kontenery High Cube, naczepy siodłowe, nadwozia wymienne, z przekroczoną skrajnią ładunkową taboru powodującą wstrzymanie ruchu lub zmniejszenie prędkości do 10 km/h po sąsiednim torze. W realizacji

⁸ Michałowska M. (red.): Efektywność transportu w teorii i praktyce. Akademia Ekonomiczna, Katowice 2010, s. 88-93.

usług transportu kolejowego ładunków przesyłki nadzwyczajnej istotne znaczenie odgrywa opracowanie i określenie czynności wynikających z warunków realizacji przejazdu i nadzoru, uwzględniając udział w przejeździe pociągu pracowników PKP Polskich Linii Kolejowych S.A., koniecznych do spełnienia podczas jego trwania odrębnie określonych warunków.

Bibliografia

1. Jacyna M.: System logistyczny Polski. Politechnika Warszawska, Warszawa 2012.
2. Kacperczyk R.: Transport i spedycja, cz. 2. Difin, Warszawa 2010.
3. Markowska K., Merkisz-Guranowska A.: Outsourcing usług transportu kolejowego. Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2015.
4. Michałowska M. (red.): Efektywność transportu w teorii i praktyce. Akademia Ekonomiczna, Katowice 2010.
5. Neider J.: Transport międzynarodowy. PWE, Warszawa 2012.
6. Regulamin przydzielania tras pociągów i korzystania z przydzielonych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rozkłady jazdy pociągów 2015/2016 – zatwierdzony przez Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego z dnia 23 października 2015.